

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента Кравченко Івана
Олександровича на дисертацію Ярусевича Євгенія Юрійовича
«Адміністративно-правове регулювання державного експортного
контролю за товарами військового призначення та подвійного
використання»,
яка подана на захист до разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 55.051.036 у Сумському державному університеті, що подана на
здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Призначення національної системи експортного контролю будь-якої країни полягає в забезпеченні контролю експорту та імпорту товарів подвійного застосування, що можуть бути використані при виробництві зброї масового знищення ракетних засобів їхньої доставки, при виробництві звичайних озброєнь і техніки, а також товарів військового застосування з категорії звичайних озброєнь. Основою системи експортного контролю будь-якої правової держави є норми і правила міжнародних режимів та договорів експортного контролю, заснованих найбільш впливовими країнами. Головною метою експортного контролю нині є нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки, обмеження передач звичайних озброєнь та протидія тероризму шляхом встановлення належного державного контролю за здійсненням міжнародних передач товарів військового призначення та пов'язаних з ними товарів подвійного використання. Для досягнення цієї мети більшістю провідних країн узгоджені керівні принципи контролю за відповідними об'єктами та діями. Поза тим ефективність реалізації державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання в Україні не можна назвати раціонально організованим. Саме тому, комплексна наукова розробка цього питання є дуже важливою, адже здатна стати основою для оновлення законодавства у досліджуваній сфері, а відтак удосконалити систему державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання.

Здійснене наукове дослідження має беззаперечний **зв'язок з відповідними науковими програмами, планами, темами**, адже дисертацію виконано у межах науково-дослідної теми Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Розробка методики взаємодії правоохоронних органів України щодо протидії легалізації злочинних доходів» (номер державної реєстрації 0120U100474) та науково-дослідної теми «Організаційно-правові засади функціонування правоохоронної, судової та фінансової систем України» (номер державної реєстрації 018U001317).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Автором опрацьовано значний масив наукової літератури та нормативного матеріалу за темою дисертаційного дослідження, що свідчить про належний рівень обізнаності дисертанта у питаннях, які ним досліджуються, та відповідний рівень достовірності зроблених у роботі висновків.

Належний ступінь наукової обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційного дослідження забезпечено використанням загальнонаукових та спеціальних методів, які дали змогу найбільш оптимально врахувати специфіку об'єкта і предмета дослідження.

Для досягнення поставленої мети в дисертаційному дослідженні було застосовано комплекс методів. По-перше, нами було використано історико-правовий метод, який дозволив дослідити генезу становлення державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання в Україні (підрозділ 1.2). Нормативно-правові засади здійснення контролю товарів військового призначення та подвійного використання в Україні було висвітлено та систематизовано на основі методу документального аналізу (підрозділ 1.3). Спираючись на логіко-семантичний метод узагальнено та вдосконалено теоретичні основи визначення понятійно-категоріального апарату у сфері державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання (підрозділ

1.1). Системно-структурний метод допоміг згрупувати та охарактеризувати принципи здійснення експортного контролю товарів військового призначення та подвійного використання (підрозділ 1.4), а також типологізувати рівні та напрями державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання (підрозділ 2.2). На основі формально-юридичного методу та методу прогнозування стало можливим з'ясувати та виокремити перешкоди ефективного здійснення державного експортного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання напрями (підрозділ 3.2); уdosконалення формування та здійснення державного експортного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання (підрозділ 3.3), крім того, формально-юридичний метод дозволив здійснити характеристику форм та методів державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання (підрозділ 2.3) та визначити мету, завдання та функції державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання (підрозділ 2.1). Міжнародні засади та зарубіжний досвід у сфері державного експортного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання було досліджено та узагальнено за допомогою порівняльно-правового методу (підрозділ 3.1). У дисертаційному дослідженні було використано й інші загальнонаукові та спеціально-юридичні методи, що у свою чергу сприяло комплексності, системності та повноті дослідження.

Висновки і рекомендації дисертанта ґрунтуються на ретельному аналізі вітчизняних та зарубіжних джерел у галузі адміністративного права, господарського права, державного управління. Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять узагальнення практики діяльності правоохоронних органів, довідкові видання, статистичні матеріали, а також власний практичний досвід роботи в державних підприємствах.

Новизна та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація Є. Ю. Ярусевича є комплексним дослідженням адміністративно-правого регулювання державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання. На основі здійсненого дослідження сформульовано ряд наукових категорій та практичних рекомендацій, зроблено конкретні висновки та пропозиції, які у своїй сукупності мають певний ступінь наукової новизни. У ньому дисертант чітко, логічно та науково обґрунтовано викладає переважну більшість теоретичних та практичних положень, що стосуються

Основним здобутком автора, безумовно, є те, що дисертаційне дослідження є одним із перших у вітчизняній юридичній науці адміністративного права комплексним правовим дослідженням адміністративно-правового регулювання державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання. Особливої уваги потребують окремі аспекти дисертаційного дослідження, які відображають його наукову новизну.

У дисертації проаналізовано етапи ретроспективного розвитку інституту державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання в Україні. На основі аналізу встановлено ряд його особливостей. По-перше, динамічно змінювану інституційну структуру, що за часів незалежності була представлена:

- 1) Урядовою експертно-технічною комісією та Експортно-технічним комітетом при Кабінетові Міністрів України; 2) Урядовою комісією з політики експортного контролю та Державну службу експортного контролю України; 3) Міністерством економіки України; 4) Комітетом з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю при Президентові України; 5) Державною службою експортного контролю. По-друге, нормативне закріплення так званих «державних посередників» які безпосередньо здійснювали міжнародні передачі. По-третє, існування

державної монополії на експорт та імпорт військових товарів паралізувала всі можливі контакти компаній на міжнародних ринках (підрозділ 1.2).

Ярусевич Є. Ю. влучно обґруntовує, що нормативно-правовими зasadами експортного контролю товарів військового призначення та подвійного використання є сукупність нормативно-правових актів, що встановлюють сутність та правила здійснення такого контролю. Автором виділено дві групи нормативно-правових засад здійснення контролю товарів військового призначення та подвійного використання в Україні: міжнародні, що обумовлені існуванням міжнародних режимів експортного контролю та національні, тобто норми, закріплени у національному законодавстві та підзаконних нормативно-правових актах. Акцентовано увагу на тому, що наявність великої кількості нормативно-правових актів, що регулюють питання у даній сфері, ускладнює їх застосування на практиці (підрозділ 1.3).

Крім того, з'ясовано мету державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання – забезпечення захисту національних інтересів України; нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки, обмеження передач звичайних видів озброєння, а також здійснення заходів щодо недопущення використання зазначених товарів у терористичних та інших протиправних цілях. Завдання державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання є формами реалізації мети та поділяються на загальні та специфічні. Щодо функцій державного контролю товарів військового призначення та подвійного використання – це основні напрями діяльності державі у вказаній сфері. До них, можна віднести: регулюючу, профілактичну, правоохоронну та інформаційно-аналітичну.

Варто відмітити авторське дослідження міжнародного та зарубіжного досвіду здійснення державного експортного контролю товарів військового призначення та подвійного використання. Адже, Євгеній Юрійович влучно відмічає, що система державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання в країнах

Європейського Союзу та США формується на основі дозвільної системи не лише експортного контролю а і діяльності пов'язаною із розробленням та виготовленням оборонної продукції. Визначальним під час здійснення міжнародних передач є чітке формулювання критеріїв до самої операції так і до країн експортерів чи імпортерів. Запозичення досвіду зарубіжних країн щодо здійснення державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання має стати одним із пріоритетних напрямків на шляху реформування цього інституту. Важливим і необхідним, поряд із запозиченням зарубіжного досвіду, є врахування національних особливостей у сфері нормотворення і державного управління та геополітичної обстановки.

Апробація дисертації. Теоретичні положення дисертації, висновки та рекомендації оприлюднені на таких міжнародних науково-практических конференціях: Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів (Суми, 18–19 травня, 2018 р.); Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн (Запоріжжя, 21–22 вересня, 2018 р.); Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн (Суми, 23–24 травня, 2019 р.).

Оформлення дисертації відповідає вимогам, що висуваються до такого виду робіт і наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оцінка мови і стилю дисертацію. Зміст дисертації свідчить про написання її українською мовою в науковому стилі.

Водночас, дисертаційне дослідження Ярусевича Є. Ю. містить дискусійні моменти та недоліки, висвітлення яких сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці результатів, отриманих автором.

1. У дисертації надано досить широку класифікації принципів державного контролю товарів військового призначення та подвійного використання. Поза тим автор не називає пріоритетні з поміж них (підрозділ 1.3).

2. У підрозділі 2.2. дисертації здобувач наголошує, що особливе місце в контексті характеристики загальнодержавного рівня державного контролю товарів військового призначення та подвійного використання поряд з Державною службою експортного контролю України займає Державний концерн «Укроборонпром». Водночас виникає дисонанс стосовно цієї позиції, адже, у жодному нормативно-правовому акті на офіційному рівні не визначено Державний концерн «Укроборонпром» суб'єктом державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання

3. Потребує додаткового обґрунтування пропозиція автора щодо доцільності поділу напрямів державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання під час здійснення міжнародних передач та на етапі розроблення та виготовлення оборонної продукції (підрозділ 2.2).

4. Потребує додаткової аргументації авторська позиція щодо доцільності класифікації методів державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання у залежності від призначення в державному регулюванні правовідносин в галузі експорту (с. 112).

5. Додаткового уточнення потребує позиція автора, що зміни, до законодавства у сфері державного експортного контролю, вносилися без проведення глибокого правового аналізу та без урахуванням вимог законодавства у сфері національної безпеки (підрозділ 3.3).

Втім, зроблені зауваження і висловлені побажання носять в більшій мірі дискусійний, уточнюючий і не суто принциповий характер, в своїй сукупності не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, не перекреслюють отриманого доробку автора, не заперечують самостійності дослідження і не дають підстав для сумнівів щодо належних позитивних якостей даної роботи.

Викладене дозволяє зробити загальний висновок про те, що дисертаційне дослідження на тему «Адміністративно-правове регулювання державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання», яка підготовлена за спеціальністю 081 «Право», відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» № 167 від 6 березня 2019 р., а її автор – Ярусевич Євгеній Юрійович, заслуговує здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**Доцент кафедри адміністративного
та інформаційного права Сумського національного
аграрного університету,
доктор юридичних наук, доцент**

Іван КРАВЧЕНКО

